

Protokollsutdrag

Sammanträdestid	2020-09-03 kl. 13:00-17:40
Plats	Sessionssalen, Rådhuset
Beslutande ledamöter	Katrin Stjernfeldt Jammeh (S) Magnus Olsson (SD) Andréas Schönström (S) Stefan Robert Plath (SD) Simon Chrisander (L) Anders Rubin (S) Anton Sauer (C) Carina Nilsson (S) (Ordförande) David Blomgren (M) Sedat Arif (S) Helena Grahn (M) Anders Andersson (V) Sara Wettergren (L) Rose-Marie Carlsson (S) Stefana Hoti (MP) Sadiye Altundal (V) Nima Gholam Ali Pour (SD) Sofia Hedén (S) Håkan Fäldt (M) Björn Gudmundsson (S) (Vice ordförande) Emma-Lina Johansson (V) John Roslund (M) Roko Kursar (L) Lisbeth Persson Ekström (SD) Anders Skans (V) Arwin Sohrabi (S) Tony Rahm (M) Anders Olin (SD) John Eklöf (M) Jan Olsson (S) Eva Hallén (SD) Susanne Jönsson (S) Charlotte Bossen (C) Anja Nordberg Sonesson (M) (Andre vice ordförande) Janne Grönholm (MP) ersätter Mohamed Yassin (MP)

Övriga närvarande Louise Lagerlund (Sekreterare)

Underskrifter

Sekreterare	
	Louise Lagerlund	
Ordförande
	Carina Nilsson	Björn Gudmundsson delvis § 181
Justerande
	John Roslund	Sadiye Altundal

Pernilla Mesch (Administrativ sekreterare)
Siv Gyllix (Administrativ sekreterare)

Utses att justera

John Roslund
Sadiye Altundal

Justeringen

2020-09-17

Protokollet omfattar

§184

§ 184 Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade

STK-2019-577

Sammanfattning

En motion har inkommit från Tony Rahm (M) om att ge kommunstyrelsen i uppdrag att lämna konceptet Fairtrade samt att ge kommunstyrelsen i uppdrag att arbeta fram ett nytt koncept för kommunens inköp med fokus på hållbarhet. Detta i syfte att Malmö stad förbättrar sitt arbete med hållbara produkter i kommunens verksamhet.

Motionen har remitterats till miljönämnden som i sitt yttrande föreslagit att kommunfullmäktige avslår motionen i sin helhet.

Fairtrade City är en diplomering till kommuner som engagerar sig för att öka kännedomen om rättvis handel och efterfrågan av varor som har blivit producerade med respekt för mänskliga och arbetstagares rättigheter. Åtagandet är inte kopplat till produkter märkta med Fairtrade, utan till produkter som uppfyller ILO:s kärnkonventioner, vilka ingår i de flesta standards för internationell etisk handel.

Fairtrade är en tredjepartscertifiering. Tredjepartscertifieringar bygger på frivilliga standards som kontrolleras av revisorer. Som inköpare har Malmö stad en skyldighet att främja hållbara leveransled, se 17 kap. 4 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU). Med anledning härav ställer Malmö stad krav på sina leverantörer att främja mänskliga rättigheter och arbetstagares rättigheter genom sina leverantörskedjor. Genom tredjepartscertifieringar såsom rättvisemärkning garanteras att dessa krav uppfylls och staden behöver då inte på egen hand följa upp dessa krav.

Rättvisemärkning berör flera av de globala målen i Agenda 2030 för bland annat utrotandet av extrem fattigdom, utbildning, jämlikhet och anständiga arbetsvillkor.

Beslut

Kommunfullmäktige beslutar

1. Kommunfullmäktige avslår Tony Rahms (M) motion om att avsluta samarbetet med Fair Trade.

Beslutsgång

Simon Chrisander, Anders Skans, Stefana Hoti och Arwin Sobrabi yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag om att avslå motionen.

Anton Sauer, Tony Rahm, John Eklöf och Nima Gholam Ali Pour yrkar bifall till motionen.

Under överläggningen i ärendet yttrar sig även *Sara Wettergren* och *Andreas Schönström*.

Ordförande ställer proposition på bifall till kommunstyrelsens förslag om att avslå motionen mot bifall till motionen och finner att kommunfullmäktige beslutat bifalla kommunstyrelsens förslag om att avslå motionen.

Reservationer och särskilda yttranden

Mot kommunfullmäktiges beslut i ärendet har *Magnus Olsson* (SD) inkommit med en gruppreservation. Reservationen intas som *bilaga 11* till kommunfullmäktiges protokoll.

Mot kommunfullmäktiges beslut i ärendet har *Håkan Fäldt* (M) tillsammans med *Charlotte Bossen* (C) inkommit med en gruppreservation. Reservationen intas som *bilaga 12* till kommunfullmäktiges protokoll.

Beslutet skickas till

Motionären
Miljönämnden

Beslutsunderlag

- Förslag till beslut KS 200415 §149 med Reservation (M+C) och (SD)
- Förslag till beslut KSAU 200406 §224
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 200406 Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade
- Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade
- Miljönämnden beslut 190827 § 117 med muntlig Reservation (M+C) och (SD)
- Remissvar från miljönämnden
- Vad uppnås med rättvisemärkning? Rapport 2009:1 - AgriFood Economics Centre
- RTG 1666 GlobalFood - Food Standards, Certification, and Povertyamong Coffee Farmers in Uganda
- International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development (IAASTD) Global Summary for Decision Makers

Reservation

Kommunfullmäktige

Ärendenummer: STK-2019-577

Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade

Det finns inga utvärderingar av hur Malmös inköp av Fair Trade-produkter har påverkat producentländerna. Ingen av politikerna i kommunfullmäktige vet egentligen vad Malmöborna får för de skattemedel som går till Fair Trade-produkter, eller hur mycket mer pengar malmöborna egentligen betalar jämfört med om Malmö stad skulle köpa in konventionella produkter.

Det finns flera rapporter som visar att större delen av påslaget för själva Fair Trade-certifieringen går till detaljhandeln och andra företag här i Sverige. En rapport från Göteborgs universitet visar att det är endast 22 procent av påslaget för rättvisemärkningen som går tillbaka till producentländerna.

Faktum är att Fair Trade-certifiering handlar om att konsumenterna ska få ett bättre samvete, men vi vet inte om det verkligen hjälper producenterna. De som betalar merkostnaden för Fair Trade-produkterna är Malmös skattebetalare.

Då Fair Trade Sverige AB ägs av LO och Svenska Kyrkan är Malmö stads inköp av Fair Trade-produkter bara ett sätt för Socialdemokraterna och Liberalerna att berika arbetarrörelsen och Svenska kyrkan med skattemedel.

Sverigedemokraterna yrkar bifall till motionen och avslag till kommunstyrelsens förslag till beslut.

Då vårt yrkande inte fick gehör reserverar vi oss mot beslutet.

Magnus Olsson (SD), gruppleddare

2020-09-03

Reservation

Kommunfullmäktige 2020-09-03

Ärende 13. Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade

Moderaterna och Centerpartiet yrkade att motionen ska bifallas.

Fair Trades konstruktion innebär att bönder uppmuntras att organisera sig i kooperativ snarare än att sträva efter en utveckling av jordbruket för att öka produktiveten och därmed bidra till ökat välstånd på aggregerad nivå i landet.

Sverige hade aldrig kunnat lyftas ur fattigdom under andra halvan av 1800-talet och första halvan av 1900-talet om inte det svenska jordbruket hade effektiviserats och utvecklats mot större produktionsenheter. Effektiviseringen innebär att färre individer krävs för att tillgodose landets livsmedelsförsörjning, vilket innebär att andra kan sysselsätta sig i andra sektorer, vilket bidrar till både en bättre diversifiering i ekonomin och en stärkt välståndsutveckling i landet.

Det är mycket beklagligt att den styrande minoriteten avser driva igenom att Malmö stad ska fortsätta att bidra till att förhindra ekonomisk utveckling i fattiga länder.

Då vårt förslag ej vann gehör reserverar vi oss till förmån för eget förslag.

Håkan Fäldt (M)

Charlotte Bossen (C)

Datum
2020-03-31
Vår referens

Tjänsteskrivelse

Ulrika Svallingson
Projektledare
ulrika.svallingson@malmo.se

Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade STK-2019-577

Sammanfattning

En motion har inkommit från Tony Rahm (M) om att ge kommunstyrelsen i uppdrag att lämna konceptet Fairtrade samt att ge kommunstyrelsen i uppdrag att arbeta fram ett nytt koncept för kommunens inköp med fokus på hållbarhet. Detta i syfte att Malmö stad förbättrar sitt arbete med hållbara produkter i kommunens verksamhet.

Motionen har remitterats till miljönämnden som i sitt yttrande föreslagit att kommunfullmäktige avslår motionen i sin helhet.

Fairtrade City är en diplomering till kommuner som engagerar sig för att öka kännedomen om rättvis handel och efterfrågan av varor som har blivit producerade med respekt för mänskliga och arbetstagares rättigheter. Åtagandet är inte kopplat till produkter märkta med Fairtrade, utan till produkter som uppfyller ILO:s kärnkonventioner, vilka ingår i de flesta standards för internationell etisk handel.

Fairtrade är en tredjepartscertifiering. Tredjepartscertifieringar bygger på frivilliga standards som kontrolleras av revisorer. Som inköpare har Malmö stad en skyldighet att främja hållbara leveransled, se 17 kap. 4 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU). Med anledning härav ställer Malmö stad krav på sina leverantörer att främja mänskliga rättigheter och arbetstagares rättigheter genom sina leverantörskedjor. Genom tredjepartscertifieringar såsom rättvisemärkning garanteras att dessa krav uppfylls och staden behöver då inte på egen hand följa upp dessa krav.

Rättvisemärkning berör flera av de globala målen i Agenda 2030 för bland annat utrotandet av extrem fattigdom, utbildning, jämlikhet och anständiga arbetsvillkor.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

1. Kommunfullmäktige avslår Tony Rahms (M) motion om att avsluta samarbetet med Fair Trade.

Beslutsunderlag

- Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade

- Remissvar från miljönämnden
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 200406 Motion av Tony Rahm (M) om att avsluta samarbetet med Fair Trade
- Miljönämnden beslut 190827 § 117 med muntlig Reservation (M+C) och (SD)
- RTG 1666 GlobalFood - Food Standards, Certification, and Povertyamong Coffee Farmers in Uganda
- International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development (IAASTD) Global Summary for Decision Makers
- Vad uppnås med rättvisemärkning? Rapport 2009:1 - AgriFood Economics Centre
- Yttrande MN 2019-3945

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2020-04-06

Kommunstyrelsen 2020-04-15

Kommunfullmäktige 2020-04-29

Beslutet skickas till

Motionären

Miljönämnden

Ärendet

Tony Rahm (M) har inkommit med en motion till kommunfullmäktige om att avsluta samarbetet med Fairtrade och att ge kommunstyrelsen i uppdrag att arbeta fram ett nytt koncept för kommunens inköp med fokus på hållbarhet.

Motionären anför i huvudsak följande. Malmö stad är sedan 2006 en Fairtrade City. Ett av målen är att andelen Fairtrade-märkta produkter i kommunens verksamheter ska öka. Målet med konceptet är att gynna produkter och producenter som tar hänsyn till och förbättrar levnads- och arbetsförhållandena där produkterna framställs. I Sverige är det Svenska kyrkan och LO som står bakom konceptet Fairtrade.

Motionären anför vidare att ett flertal studier, däribland en forskningsrapport skriven av Helena Johansson vid AgriFood Economics Centre (ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Lunds universitet), slår fast att Fairtrade-systemet slår undan grundläggande marknadsmekanismer och till exempel motverkar nödvändig omställning av ineffektivt jordbruk i utvecklingsländer. Konceptet låter kanske lovvärt men i verkligheten är det ett kostsamt system som i slutändan slår undan benen på de allra fattigaste bönderna i tredje världen. Det borde därför finns andra, bättre sätt, att verka för bättre social-, ekonomisk- och miljömässig hållbarhet än att sponsra arbetarrörelsens rättvisemärkning.

Bakgrund

Malmö stad var först i Sverige att år 2006 bli en Fairtrade City. Fairtrade City är en diplomering till kommuner som engagerar sig för rättvis handel och etisk konsumtion. Åtagandet inte är kopplat till produkter märkta med Fairtrade, utan till produkter som uppfyller ILO:s kärnkonventioner, vilka ingår i de flesta standards för internationell etisk handel. Diplomerings syftar till att öka kännedomen om rättvis handel och efterfrågan av varor som har blivit producerade med respekt för mänskliga och arbetstagares rättigheter. Malmö stads arbete för att öka medvetenheten kring och konsumtionen av rättvisemärkta produkter är direkt kopplat till arbetet med

Agenda 2030. Rättvisemärkning rör de globala målen för bland annat rätten till hälsa, utrotandet av extrem fattigdom, utbildning, jämlikhet och anständiga arbetsvillkor.

Arbetet i staden hålls samman av en styrgrupp med en bred representation av politiker, tjänstepersoner från kommunen, personer från det lokala näringslivet och civilsamhället. Styrgruppen ansvarar för att samordna, arrangera och dokumentera informationsinsatser om rättvis handel. Politiker och tjänstepersoner i styrgruppen ansvarar för att säkerställa att kommunen löpande ökar sin konsumtion av produkter vilka följer principerna för rättvis handel och International Labour Organisations (ILO:s) kärnkonventioner.¹

Social hänsyn vid internationell handel

Regelverket för internationell handel är uppbyggt genom multilaterala, regionala, bilaterala och unilaterala handelsavtal. Avtalen reglerar handelsflöden, men erbjuder inget skydd till arbetstagare eller miljö. Istället har det utvecklats internationella konventioner för att värna om människors och arbetstagares rättigheter, miljöskydd och implementera antikorrupsionsbestämmelser. Intresset eller kapaciteten att implementera dessa varierar från stat till stat. Av den anledningen används privata regleringar, så kallade standards, för att garantera efterlevnaden av dessa konventioner. Exempel på etablerade standards är BSCI, SA8000² och Fairtrade.³ Tredjepartscertifieringar bygger på frivilliga standards som kontrolleras av revisorer. Antalet standards och certifieringar med global räckvidd uppskattas för närvarande till ca 460 000 stycken.⁴

Social hänsyn i livsmedelsbranschens produktionsled

Livsmedelsbranschen utgör en så kallad högriskbransch där risken är hög att mänskliga och arbetstagares rättigheter kränks.⁵ År 2017 uppskattade ILO att världens jordbrukssektor utgjordes av mer än 1,1 miljoner offer för tvångsarbete.⁶

Inom livsmedelsindustrin använder globala livsmedelsaktörer sin marknadskraft till att pressa ut vinst från leveranskedjor över hela världen. Deras dominans begränsar den enskilde odlarens förhandlingsutrymme som istället måste skära i sina kostnader och öka påfrestningen på jordbruket.⁷ Detta exemplifieras väl av kaffebönans resa från bär till färdig kopp. Kaffe är till sin natur en arbetsintensiv gröda som kräver mycket manuellt arbete i odlingsledet – särskilt under skörden.⁸ Trots detta går den största delen av priset som betalas för kaffe i butiken till de företag som köper in råvaran, förädlar och förpackar den.⁹ Resultatet är otillräckliga löner för odlarna som bidrar till ökad risk för kränkningar av mänskliga och arbetstagares rättigheter genom bland

¹ ILO:s åtta kärnkonventioner utgör en minimistandard för arbetsvillkor över hela världen.

² www.amfori.org/, och Social Accountability International, www.sa-intl.org.

³ Webbinarium, 19.02.21, Karolina Zurek från Swedish National Board of Trade, Kommerskollegium, <https://fairtrade.se/fairtrade-trend/>.

⁴ Oxfam International, *Report: Ripe for change – ending human suffering in supermarket supply chains*, juni 2018, s. 86.

⁵ Upphandlingsmyndigheten, *Risker och uppföljning i livsmedelskedjan*, juni 2018, <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/globalassets/omraden/livsmedel/livsmedelsblogg/risker-och-uppfoljning-i-livsmedelskedjan-2018-06-13.pdf>

⁶ Oxfam International, 2018, s.12.

⁷ Oxfam International, 2018, s. 10.

⁸ Riskanalys kaffe, Utförd av U&We för Fairtrade Sverige, 2018 samt <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/10/18/slavloner-och-barnarbete-inom-kaffe-produktionen-kolla-hur-ditt-kaffe-klarar-sig>, hämtad 19.06.04.

⁹ Riskanalys kaffe, Utförd av U&We för Fairtrade Sverige, 2018 samt <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/10/18/slavloner-och-barnarbete-inom-kaffe-produktionen-kolla-hur-ditt-kaffe-klarar-sig>.

annat övertid, barnarbete och tvångsarbete.

Fairtrade Sverige och Fairtrade International

Fairtrade Sverige består av en förening och ett bolag. Fairtrade Sverige AB har som uppgift att licensiera Fairtrade-märket till företag vars produkter är certifierade i enlighet med internationella Fairtrade-kriterier.¹⁰ Bolaget har också i uppgift att påverka detaljhandeln, återförsäljare och grossister att produktutveckla, utöka och marknadsföra sitt sortiment av Fairtrade-märkta produkter.

Fairtrade Sverige AB ägs av Svenska Kyrkan och Landsorganisationen, LO. Fairtrade Sverige AB är medlem i Fairtrade International och är en icke vinstdrivande organisation. Allt eventuellt överskott återinvesteras i verksamheten till exempel genom sänkta avgifter för licensiering eller ökat bidrag till Fairtrade Internationals utveckling av kriterier och producentstöd.¹¹

Fairtrade-certifiering för ekonomisk, social och miljömässig utveckling

Genom Fairtrade får certifierade odlare tillgång till en större internationell marknad och därigenom möjlighet till en ökad försäljning och en tryggare försörjning. Kriterierna innebär även successivt höjda lönenivåer för anställda samt ett minimipris för råvaran.

Vid försäljningen av råvaran får odlarna även en Fairtrade-premie. Den används till investeringar i lokalsamhället och i verksamheten, till exempel i hälsovård, utbildning, infrastruktur och förbättringar inom produktionen. Besluten för hur premien ska användas tas gemensamt av odlarna. Att säkra och främja produktiviteten är väsentligt för odlare knutna till Fairtrade.¹² På grund av jordbrukets natur odlas kaffe och kakao mestadels av odlare som livnär sig på småskaligt jordbruk. Te däremot, odlas främst på större plantager med anställd arbetskraft. Här spelar lönenivån och arbetsvillkoren en viktigare roll.¹³

De miljökriterier som Fairtrade-märkningen ställer är bland annat förbud mot skadliga bekämpningsmedel och hänsyn till biologisk mångfald. Därutöver används ofta Fairtrade-premien för att ställa om till ekologisk produktion, vilket ger odlaren ett högre pris för råvaran, utöver minimipriset och premien.¹⁴

Kostnader för Fairtrade-certifiering

Certifiering och uppföljning av Fairtrades kriterier hos producentorganisationer, exportörer och importörer utförs av Flocert. Flocert är ett oberoende internationellt certifieringsorgan med ISO 17065-ackreditering. Flocert tar ut en avgift av producentorganisationen som täcker den administrativa kostnaden för en ansökan av ett certifikat eller förnyelse av ett certifikat, samt kostnad för kontroller. I genomsnitt består en producentorganisation av drygt 1250 medlemmar, vilket ger en årlig kostnad på cirka 35 kr per odlare eller familj. Fairtrade-certifieringen är frivillig och ser odlarna att det kostar mer än vad de tjänar så kan de lämna certifieringen.

¹⁰ Internationella Fairtrade-kriterier baseras på ILO:s kärnkonventioner för mänskliga rättigheter i arbetslivet och syftar till ekonomisk utveckling och ökad miljöhänsyn.

¹¹ Fairtrade Sverige, <https://fairtrade.se/lara-mig-mer/om-fairtrade/fairtrade-sverige/>, hämtad 19.06.04.

¹² Webbinarium, 19.02.21, Wilbert Flinterman, Senior Advisor Workers' Rights and Trade Union Relations, Fairtrade International, <https://fairtrade.se/fairtrade-trend/>.

¹³ <https://fairtrade.se/lara-mig-mer/om-fairtrade/fragor-svar/>, hämtad 19.06.04.

¹⁴ <https://fairtrade.se/lara-mig-mer/om-fairtrade/vad-ar-fairtrade/>, hämtad 19.05.06.

Licenstagare är de företag som marknadsför och säljer Fairtrade-märkta produkter. Licenstagare uppfyller internationella Fairtrade-kriterier för handelsaktörer och betalar för rätten att använda certifieringsmärket på sina produkter, vilket uppgår till ca en procent av konsumentpriset.¹⁵

Social hänsyn i leveranskedjor vid offentlig upphandling

De offentliga inköpen har identifierats som en avgörande faktor för att uppnå de globala målen för hållbar utveckling.¹⁶ I egenskap av en stor offentlig inköpare har Malmö stad därtill en rättslig skyldighet att arbeta för hållbara leveranskedjor enligt 17 kap. 4 § LOU.¹⁷ Detta återspeglas i stadens inköpspolicy av vilken följer att staden vid inköp ska beakta ekonomisk, social och miljömässig hänsyn.

I leveransavtal där det finns risk att människors och arbetstagares rättigheter kränks ställer Malmö stad krav på att leverantörer aktivt främjar efterlevnaden av grundläggande villkor för människors och arbetstagares rättigheter, miljöskydd och antikorrupsionsbestämmelser. Kraven innebär att leverantören ska ha rutiner och processer för att främja de grundläggande villkoren i sin verksamhet och genom leveranskedjan. Kraven benämns *krav på leverantörens samhällsansvar* och bygger FN:s vägledande principer för hållbart företagande och mänskliga rättigheter.¹⁸

Malmö stads krav ligger nära de krav som Upphandlingsmyndigheten och SKL Kommentus ställer på området för att våra leverantörer inte ska behöva anpassa sina rutiner och processer till olika kunder. Detta underlättar även det resurskrävande uppföljningsarbete som fordras för att säkerställa kravens avsedda effekt. Genom uppföljningssamarbetet Hållbarhetskollen genomförs uppföljningar av sociala krav som sedan delas bland medlemmarna i nätverket.¹⁹

I Malmö stad inleds uppföljningsarbetet med att leverantören fyller i en egenrapportering. Därefter beslutas det om uppföljningen behöver tas vidare till en kontorsrevision och eventuellt en fabriksrevision.²⁰ I skrivande stund pågår en revision av tre fabriker i Vietnam, Kina och Malaysia. Kostnaden för revisionen beräknas uppgå till runt 150 000 kronor. Uppföljningsarbetet är kostnadskrävande och därför uppmuntras tredjepartscertifieringar såsom Fairtrade, där efterlevnaden av de grundläggande villkoren garanteras av en utomstående part.

Remissinstansens yttrande

Miljönämnden har i sitt yttrande föreslagit att kommunfullmäktige avslår motionen i sin helhet.

Miljönämnden hänvisar bland annat i sitt yttrande till forskningsrapporten IAASTD 2018 och påpekar att den rapport som motionären refererar till inte tar hänsyn till de stora externaliserade kostnader som storskaligt jordbruk ger i form av reducerad biologisk mångfald, vattenbrist och negativ energiavkastning (EROI). Rapportens kritik mot småskaliga lantbruk bygger således på ett underlag som ignorerar ekologisk hållbarhet.

¹⁵ <https://fairtrade.se/lara-mig-mer/faq/kategori/kostnader-och-betalningsstrommar/>, hämtad 19.06.04.

¹⁶ Regeringen, *Nationella Upphandlingsstrategin*, 2017, s. 22.

¹⁷ SOU 2019:13, *Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet*, mars 2019, s. 125 ff.

¹⁸ Information om Upphandlingsmyndighetens villkor för leverantörens samhällsansvar finns här: <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/arbetsrattsliga-villkor/villkor-enligt-ilos-karnkonventioner-och-hallbara-leveranskedjor/inkopsprocess-for-ansvarsfulla-leveranskedjor/> och https://www.ohchr.org/documents/publications/GuidingprinciplesBusinesshr_eN.pdf.

¹⁹ Se <https://www.skllkommentus.se/om-oss/vi-tar-ansvar-for-hallbarhet/hallbarhetskollen/>.

²⁰ Under 2019 kommer stadskontorets upphandlingsenhet ta fram strategisk uppföljningsplan avseende dessa krav. På grund av att kraven för närvarande är så pass nya har uppföljningen hittills skett på förekommen anledning.

Åtagandet Fairtrade City är därtill i enlighet med Malmö stads policy för mat och hållbar utveckling där etiskt certifierade produkter alltid ska vara förstahandsvalet där sådana finns.

Därutöver framhåller Miljönämnden i sitt yttrande en studie från Göttingens Universitet 2013. Studien jämförde certifieringarna UTZ, ekologisk certifiering och Fairtrade bland kaffedlare i Uganda. Studien visade att levnadsstandarden i berörda hushåll ökade med 30 % och att fattigdom var mindre genom Fairtrade-certifieringen, till skillnad från UTZ eller endast ekologisk odling som inte gav någon påverkan på dessa faktorer.

Stadskontorets bedömning

Såsom stadskontoret har förstått ärendet menar motionären dels att Fairtrade-certifieringen inte uppfyller sitt syfte, dels att Malmö stad bör arbeta fram ett eget koncept för att främja hållbar handel. Motionären har i sin skrivelse hänvisat till en rapport, vars slutsatser går igenom nedan.

Fairtrade-certifieringens effektivitet och rättvisemärkningars potential att främja hållbara leveransled

Sammanfattningsvis konstaterar den i motionen refererade rapporten från Agrifood Economics Centre från 2009 (härefter Rapporten) att Fairtrade-certifieringen inte är tillräckligt effektiv för att bekämpa världsfattigdomen. Det är mycket riktigt att världsfattigdomen kräver mer komplexa insatser, vilket speglas i stadens åtagande avseende de 17 globala hållbarhetsmålen där säkerställandet av arbetstagares rättigheter utgör ett av många delmoment.

Rapporten tar upp risken att ett minimipris kan låsa fast jordbrukare i en olönsam produktion av rättvisemärkta grödor. Rapporten menar att vägen till högre inkomster för odlare går via färre, större och mer effektiva gårdar, alternativt att odlare får incitament att lämna jordbruket för en mer lönsam sysselsättning.²¹ Det faktum att odlare tvingas ifrån sitt land och behöver söka osäkra säsongsanställningar på plantage eller i en urban slum, är samtidigt en omständighet som av andra lyfts fram som en negativ konsekvens av livsmedelsproduktionens rådande struktur, där små odlare konkurreras ut av stora plantage.²² Såsom nämndes ovan är produktiviteten ytterst viktig även för odlare av rättvisemärkta grödor och därför används premien inte sällan till att ställa om jordbruket till ett långsiktigt hållbart sådant.²³

Sammanfattningsvis råder det delade meningar om de stora plantagens ekonomiska och sociala hållbarhet. Oavsett detta är det den enskilde odlaren som råder över sin livssituation och således hon eller han som i slutändan bör besluta om jordbrukets beständighet.

Rapporten påtalar även risken för att licenstagare utnyttjar attributet ”rättvisemärkt” genom att höja priset på rättvisemärkta varor mer än vad som är motiverat.²⁴ För Malmö stad är kaffe den rättvisemärkta varan som omsätter störst värde. I Malmö stads e-handelsplats finns både rättvisemärkt och konventionellt kaffe. Kaffe från Zoegas märkt med såväl KRAV som Fairtrade kostar i juni 2019 137,86 kr/kg. Detta kan jämföras med Zoegas konventionella kaffe som endast är märkt med EU-eco, men kostar 206,68 kr/kg vid samma tid. Det är således lite som tyder på att Malmö stad betalar ett omotiverat högt pris för Fairtrade-märkt kaffe.

Rapporten ifrågasätter därutöver rättvisemärkningens effektivitet vad gäller att stärka det lokala

²¹ Agrifood Economics Centre, *Vad uppnås med rättvisemärkning?*, Rapport 2009:1, Vellinge, s. 32 ff.

²² Oxfam International, 2018, s. 16.

²³ Webbinarium, 19.02.21, Wilbert Flinterman, Senior Advisor Workers' Rights and Trade Union Relations, Fairtrade International, <https://fairtrade.se/fairtrade-trend/>.

²⁴ Agrifood Economics Centre, s. 44.

samhället utifrån den sociala premien som kooperativet erhåller gemensamt. Att exempelvis bygga skolor genom direkt bistånd menar rapporten vara ekonomiskt mer effektivt.²⁵ Från ett rättighetsperspektiv är säkerställande av skäliga arbetsvillkor att föredra framför regelrätt bistånd.²⁶ Därutöver kan kommuner endast ge internationellt bistånd under vissa förutsättningar, vilket framgår av 5 kap. 4-9 §§ lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter. I korthet får kommuner och regioner lämna bistånd i form av utrustning, rådgivning eller utbildning till ett land som får svenskt statligt bistånd. Detta skulle emellertid inte frånta staden vår rättsliga skyldighet att ställa och följa upp krav på människors och arbetstagares rättigheter och miljöskydd avseende upphandlande varor och tjänster.

Syftet med Fairtrades minimipris är att garantera jordbrukarna ett pris som täcker produktionskostnaderna när världsmarknadspriset är lågt, ett syfte som Rapporten och andra självständiga rapporter visar uppnås.²⁷ Problemet är emellertid att en bristande efterfrågan på rättvisemärkta produkter medför att odlarna inte alltid kan sälja hela skörden som rättvisemärkt och får därmed inte ersättning enligt minimipris för hela skörden.²⁸ Med andra ord är det inte rättvisemärkningen i sig som brister, utan avsaknaden av efterfrågan av rättvisemärkta produkter. Rapporten framhåller att rättvisemärkningar bidrar till att öka medvetenheten och därmed efterfrågan av certifierade varor hos konsumenterna, vilket är en slutsats som delas av andra studier.²⁹ Detta är ett argument för Malmö stad att fortsätta arbetet med att öka medvetenheten kring betydelsen av arbetstagares rätt till skäliga arbetsvillkor.

Nytt koncept för Malmö stads inköp med fokus på hållbarhet

För att adressera riskerna för människor och miljö i livsmedelsproduktionens leveransled krävs strukturella förändringar. Såsom redogjordes för ovan arbetar Malmö stad systematiskt med hållbarhetskrav i våra upphandlingar. De krav Malmö stad ställer för att leverantörer aktivt ska främja mänskliga och arbetstagares rättigheter utgör ett steg mot att få bukt med den strukturella ekonomiska exploateringen inom bland annat livsmedelsbranschens leveransled.³⁰

Under de senaste åren har det skett en ökning av mindre rigorösa certifieringar, såsom standards med begränsad transparens som sköts av livsmedelsproducenter och livsmedelskedjor.³¹ Att Malmö stad skulle arbeta fram ett eget koncept kring social och miljömässig hänsyn för odlare i tredje land är inget som kan antas bidra till ett mer resurseffektivt och hållbart inköpsarbete. Därtill bör det påpekas att framtagande av ett eget koncept är kostnads- och resurskrävande.

Stadskontorets förslag

Förslaget är att kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige att avslå motionen. Mot bakgrund av ovanstående gör stadskontoret bedömningen att rättvisemärkta produkter har en positiv påverkan på mänskliga och arbetstagares rättigheter, samt utgör en effektiv del i Malmö stads arbete med att främja hållbara leveransled.

²⁵ Agrifood Economics Centre, s. 54.

²⁶ Inom utvecklingsarbete betonas vikten av att ha ett rättighetsperspektiv. Ett rättighetsperspektiv bygger på att alla människor är bärare av mänskliga rättigheter och på idén om egenmakt. Sida, <https://www.sida.se/English/partners/resources-for-all-partners/methodological-materials/human-rights-based-approach-at-sida/>, hämtad 19.06.04.

²⁷ Agrifood Economics Centre, 2009, s. 30 och 42, samt Oxfam International, 2018, s. 86.

²⁸ Agrifood Economics Centre, 2009, s. 30 och 42.

²⁹ Agrifood Economics Centre, s. 36 och 64 och Oxfam International, 2018, s. 86.

³⁰ Oxfam International, 2018, s. 20.

³¹ Oxfam International, 2018, s. 86.

Ansvariga

Anna Westerling Ekonomidirektör

Eva Marie Tancred Utvecklingssekreterare

Andreas Norbrant Stadsdirektör